

جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)  
دوره جدید، سال پانزدهم، شماره ۵۴، پاییز ۱۳۹۶

## عملکرد تعاونی‌های توسعه کشاورزی در اشتغال زنان و تولید محصولات کشاورزی روستاهای شهرستان ساوجبلاغ (استان البرز)

الهام فلاحتکار<sup>۱</sup>، نصراله مولایی هاشجین<sup>۲</sup>، محمدباسط قرشی میناباد<sup>۳</sup> و علی‌اکبر معتمدی‌مهر<sup>۴</sup>  
تاریخ وصول: ۱۳۹۶/۳/۱۲، تاریخ تایید: ۱۳۹۶/۵/۱۰

### چکیده

تعاونی‌های تولید کشاورزی، رهیافتی مناسب برای دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و تحقق عدالت اجتماعی به‌شمار می‌روند. این شرکت‌ها از منظر بازتوزیع منافع حاصله از رشد بخش کشاورزی، افزایش فرصت‌های شغلی، توسعه مشارکت مردمی، توجه به زنان روستا، پایین‌آوردن ریسک سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، کاهش هزینه‌های تولید و... ابزار مناسبی برای بهبود وضعیت کشاورزی هستند. بر این اساس آنچه که در پژوهش حاضر، به‌عنوان هدف اصلی پژوهش در نظر گرفته شد، تبیین عملکرد تعاونی‌های تولید کشاورزی در توسعه اشتغال زنان روستا بود که به صورت مطالعه موردی در ۲۸ روستای برخوردار از شرکت تعاونی در شهرستان ساوجبلاغ استان البرز انجام پذیرفت؛ برای انجام آن از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی استفاده شد. جامعه آماری شامل «روستاییان عضو تعاونی و مدیران تعاونی» به تعداد ۷۰۸ نفر بود. حجم نمونه‌ها برای نظرسنجی با ابزار پرسشنامه براساس روش کوکران، ۲۵۰ نمونه برآورد شد. نتایج تحلیل‌های به‌دست آمده از آمار توصیفی و استنباطی ۶ گویه مرتبط با تأسیس شرکت‌های تعاونی کشاورزی در این روستاها بین سال‌های ۶۰ تا ۹۵ نشان داد که میانگین وزنی اغلب گویه‌ها کمتر از حد متوسط بوده و این نشان می‌دهد که نقش شرکت‌های تعاونی کشاورزی در گسترش وضع اشتغال زنان خیلی محسوس و پررنگ نبوده است. اگرچه نتایج آزمون خی دو، فرضیه تحقیق را تأیید کرده است اما نباید فراموش کرد که اثرات شرکت تعاونی در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و کاهش مهاجرت زنان روستا، در حد کم بوده و می‌بایست برای بهبود عملکرد شرکت‌های تعاونی و بالا بردن جایگاه زنان، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری کرد.

کلیدواژگان: شرکت‌های تعاونی کشاورزی، رونق اقتصادی، زنان روستایی، نواحی روستایی ساوجبلاغ.

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲. استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران، (نویسنده مسئول)

۳. استادیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۴. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

## مقدمه

حضور زنان در ابعاد مختلف اجتماع [چه در شهر و چه در روستا]، از پیش نیازهای توسعه‌یافتگی کشورها به‌شمار می‌رود. از این‌رو، تقریباً در تمامی کشورها به‌نیروی زنان برای نیل به اهداف توسعه تأکید شده‌است (پراکاش، ۲۰۰۳). با نظر به اینکه در نواحی روستایی، زنان به‌عنوان یک نیروی فعال اقتصادی محسوب می‌شوند و بخش زیادی از فعالیت‌های روستا از قبیل کشاورزی، دامپروری و امور خانه بر دوش آنان است و در اقتصاد خانوار روستایی نقش حیاتی دارد، اما این سهم در آمارهای رسمی که بازده کشاورزی و اقتصادی را اندازه‌گیری می‌کنند، منظور نمی‌شود و سهم آنها در وضع اقتصادی جامعه نادیده گرفته می‌شود (صالحین به‌نقل از جزایری، ۱۳۸۲: ۳۴). درحالی‌که اندیشمندان حوزه روستا بر این باورند که بهبود شرایط زندگی و کار زن در نواحی روستایی باید در اولویت سیاست‌های توسعه باشد (آلونسو و تریلو، ۲۰۱۴: ۱۵۵)؛ زیرا نقش زنان روستایی در تحقق اهداف توسعه روستایی، نقشی انکارناپذیر است (بهومیپال و سامپا، ۲۰۰۵: ۳۲۰). در این زمینه آمده‌است که مردان و زنان، چرخ‌های جامعه بوده و سهم هردوی آنها در ساختن جامعه‌سالم، بسیار حساس و ضروری است (مهتا و چاندر، ۲۰۱۱: ۳۱۳). به‌هر حال توانمندی‌های زنان یکی از موضوع‌های محوری در فرایند توسعه برای بسیاری از کشورهاست؛ اما می‌بایست آنها را مورد حمایت قرار داد تا توانمندی‌هایشان به منصفه ظهور برسد (سمیعان و همکاران، ۲۰۱۷: ۶). در این میان آمده‌است: «ارتقای حضور زنان در فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و برنامه‌ریزی جهت گسترش مشارکت آنان، بویژه در زمینه‌های اقتصادی، شرطی لازم برای توسعه پایدار است. این امر در نواحی روستایی که زنان از دیرباز و به‌طور سنتی در کارهای اقتصادی خانواده مشارکت داشته‌اند، از ضرورت بیشتری برخوردار است» (نوری و علی‌محمدی، ۱۳۸۸: ۸۷). اما محرومیت اجتماعی زن در نواحی روستایی پدیده جدیدی نیست. پدیده‌هایی از قبیل کاهش جمعیت مخصوصاً در بین زنان آموزش دیده، کار مردانه در مزرعه و انحصار مالکیت سبب شده تا اکثر زنان در مواجهه با تنگدستی و محرومیت‌های اجتماعی باشند (آلونسو و تریلو، ۲۰۱۴: ۱۴۹). این محرومیت‌های گسترده در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی در روستا سبب شده تا زنان به جایگاه واقعی خود نرسند (آلتن، ۲۰۱۵: ۱۵). پس باید برای افزایش سهم آنان در اشتغال روستا، تدابیری اندیشید و آنها را توانمندتر کرد تا فرایند توسعه همه‌جانبه در روستا آسان‌تر به منصفه ظهور برسد. اما سوال اینجاست که با توجه به محدودیت‌های ساختاری گسترده در روستا چگونه می‌توان وضعیت اشتغال زنان روستا را بهبود بخشید؟ چگونه می‌توان با افزایش فرصت‌های شغلی برای زنان تحصیلکرده از مهاجرت آنان به نواحی شهری جلوگیری کرد؟ چگونه می‌توان این زنان را با حمایت‌های بخش دولتی و خصوصی به سمت کارآفرینی سوق داد تا خودشان بتوانند هسته‌های کوچک اشتغال و فرصت‌های شغلی را برای سایر زنان روستا مهیا کنند؟ به‌نظر می‌رسد که یکی از مهمترین این سیاست‌ها توجه به فعالیت شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی در امر اشتغال زنان روستاست.

تعاونی‌های تولید کشاورزی رهیافتی مناسب برای دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی و نیز تحقق عدالت اجتماعی

1. Alonso & Trillo
2. Bhumail & Sampa
3. Altman

به‌شمار می‌روند (چامپکو<sup>۱</sup>، ۲۰۰۶: ۵۵). زیرا با شکل‌گیری تعاونی‌ها، نوعی سازمان اجتماعی متوازن در سکونتگاه‌های روستایی شکل می‌گیرد (زایمل<sup>۲</sup>، ۲۰۰۵: ۵۵). رویکرد تعاونی از بهترین ساز و کارهای مشارکت مردمی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود و اشتغال و معیشت پایدار برای اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد روستایی ایجاد می‌نماید. همچنین این رویکرد راهکاری بسیار مناسب برای توانمندسازی روستاییان می‌باشد (فریبیان و همکاران، ۲۰۰۳: ۲۵۴). در این ارتباط می‌توان گفت بعد از انقلاب اسلامی استراتژی تعاونی‌ها به‌عنوان رهیافتی مهم در توسعه روستایی مورد توجه دولتمردان و سیاست‌گذاران قرار گرفت و نه تنها به‌عنوان ابزاری کارآمد در ایجاد اشتغال روستایی قلمداد شد بلکه، به‌عنوان هدف در توانمندسازی و توسعه جوامع روستایی به‌کار گرفته شد (فمی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۹-۱۱۸). پس به‌نظر می‌رسد که تعاونی‌های کشاورزی روستایی بتوانند منشأ کارآفرینی و توسعه در کالبد روستا باشند و با افزایش اشتغال‌زایی و بهبود وضعیت اقتصادی اعضای خود گام مؤثری در راستای توسعه بخش کشاورزی روستاها بردارند. بر این اساس، در محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر که شامل روستاهای برخوردار از شرکت تعاونی کشاورزی در شهرستان ساوجبلاغ استان البرز است، این موضوع مورد توجه قرار گرفت؛ لذا، مهمترین سؤال پژوهش عبارت از این است که چه رابطه‌ای بین ایجاد تعاونی‌های تولید کشاورزی و افزایش اشتغال زنان در محدوده مورد مطالعه وجود دارد؟

### مروری بر ادبیات تحقیق

#### سوابق تحقیق

نتایج برخی از مهمترین سوابق داخلی و خارجی مرتبط با نقش شرکت‌های تعاونی کشاورزی در اشتغال زنان روستایی به‌طور خلاصه به شرح زیر است:

- احمدی (۱۳۹۵)، در پژوهشی که در زمینه بررسی نقش شرکت تعاونی کشاورزی در توانمندسازی زنان روستایی در استان مازندران انجام داد، به این نتیجه رسید که بین میزان توانمندی زنان روستایی، در زمان قبل و پس از عضویت، تفاوت معناداری وجود داشت به طوری که پس از عضویت، میزان توانمندی اعضا افزایش یافته بود.
- ده‌حقی و همکاران (۱۳۹۳)، پس از بررسی نقش تعاونی‌های کشاورزی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی استان تهران دریافتند که بین میزان توانمندی اجتماعی زنان روستایی در زمان قبل و پس از عضویت، تفاوت معناداری وجود داشت به طوری که پس از عضویت، میزان توانمندی اعضا افزایش یافته بود.
- جمشیدی (۱۳۹۱) در پژوهشی که به عوامل مؤثر بر اشتغال زنان روستایی در شهرستان شیروان چرداول از استان ایلام پرداخت، به این نتیجه رسید که با افزایش سال‌های تحصیلات، افزایش میزان زمین زراعی متعلق به زنان روستایی و افزایش تعداد افراد خانوار زنان روستایی احتمال اشتغال زنان روستایی شهرستان مورد مطالعه افزایش می‌یابد.
- صمدی (۱۳۸۹)، در بررسی راه‌های توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی در بخش تعاون و عوامل مؤثر بر آن، سه دسته

1. Champko  
2. Zaymel

عوامل زمینه‌ای (محیط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی)، عوامل ساختاری (توانمندی‌ها، منابع و امکانات) و عوامل رفتاری (شخصیت، فرصت‌شناسی و خلاقیت) را مورد مطالعه قرارداد و به این نتیجه رسید که اگرچه هر سه عامل در کارآفرینی و اشتغال‌زایی در تعاون مؤثرند، اما عوامل ساختاری (درون‌شرکی) تأثیر بیشتری نسبت به عوامل زمینه‌ای و رفتاری دارد.

- نصیری (۱۳۸۹)، با مطالعه آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا در روستاهای شهرستان زنجان، دریافت که بنا به اظهار ۸۴ درصد از اعضا، نقش تعاونی‌ها در توانمندسازی افراد برای مقابله با فقر و بهبود کیفیت زندگی اعضا مثبت ارزیابی شد.

- فمی و همکاران (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل متمایزکننده تعاونی‌های موفق و ناموفق زنان اجرا شده پرداخت. یافته‌ها نشان می‌دهد که قدرت بازپرداخت وام، سرمایه در گردش، دارایی‌های جاری، درآمد تعاونی و میزان بستن‌کاری از مهمترین متغیرهای اثرگذار بر موفقیت تعاونی‌ها شناخته شدند. همچنین نشان داده شد که ۳۶.۳ درصد زنان در پایگاه پایین، ۵۵.۹ درصد در پایگاه متوسط و ۷.۸ درصد در سطح بالایی از پایگاه اقتصادی - اجتماعی قراردارند و همچنین تحویلات همسر، اعتماد به نفس، میزان پس‌انداز، مهارت‌های اقتصادی زنان، خودآزمایشی، نگرش جنسیتی، مشارکت اقتصادی و تحرک اجتماعی اثر مثبت و معنی‌داری در سطوح مختلف بر احتمال بهبود پایگاه اقتصادی - اجتماعی زنان روستایی داشته‌اند.

- نیک‌یار (۱۳۸۲) در مطالعه خود عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی و ایجاد اشتغال در این بخش را میزان آشنایی با فعالیت‌های بخش اقتصاد تعاونی قبل از تشکیل تعاونی، آگاهی بیکاران از توفیق تعاونی‌ها در بخش تعاونی، توزیع و ارائه خدمات توسط تعاونی‌ها و رضایت از قرارگرفتن در این جایگاه شغلی دانست.

- منجوناتها ۱ (۲۰۱۳)، در پژوهشی که در زمینه شناسایی مسائل و مشکلات زنان کارآفرین در کشور هند انجام داده است، دریافت که زنان با مشکلات متعددی در رفع نیازهای خانوادگی‌شان مواجه‌اند. براین اساس آنها شیوه خوداشتغالی را برمی‌گزینند تا بر این مشکلات غلبه کنند، اما شروع کسب و کار جدید آنها به‌نوبه خود با چالش‌هایی گوناگونی همانند عدم حمایت‌های اجتماعی، فراهم‌نشدن امکانات و تسهیلات کافی توسط بخش دولتی، عدم حمایت‌های خانواده، فقدان دانش بازار، نبود امنیت برای کارآفرینان زن و نبود شخصیت حرفه‌ای‌گری در زنان مواجه‌اند که یکی از راهبردهای کاهش این مشکلات، عضویت در شرکت‌های تعاونی کشاورزی است.

- وولدو و تادس ۲ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای بر روی تعاونی‌های کشاورزی اتیوپی به این نتیجه رسیدند که بیشتر زنان عضو تعاونی‌ها، سرپرست خانواده خود بودند (حدود ۵۵ درصد از افراد). همچنین زنان عضو تعاونی به‌طور معناداری مسن‌تر از زنان غیرعضو بودند که این می‌تواند به‌علت داشتن اطلاعات بیشتر به‌دلیل حضور زیادتر در جامعه و داشتن اطلاعات بیشتر درباره تعاونی‌ها باشد. زنان عضو تعاونی نسبت به زنان غیرعضو، دسترسی بیشتر و راحت‌تری به مراکز اداری داشتند.

1. Manjunatha
2. Woldu & Tadesse

- هارپر<sup>۱</sup> (۲۰۱۰) بر این اعتقاد است با تشکیل تعاونی‌های تولیدی در مناطق روستایی می‌توان بین واحدهای تولیدی و غیرتولیدی یک هماهنگی ایجاد کرد و ابعاد آنها را مشخص کرد، زمینه اشتغال‌زایی را فراهم کرد، شاخص‌های رفاه را بالا برد، سرزمین ملی را به‌صورت یک مجموعه همگن متصور شد و به ایجاد یک پل ارتباطی بین روستاییان و تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران کمک کرد (هارپر، ۲۰۱۰: ۲۲۳).

### روش‌شناسی تحقیق

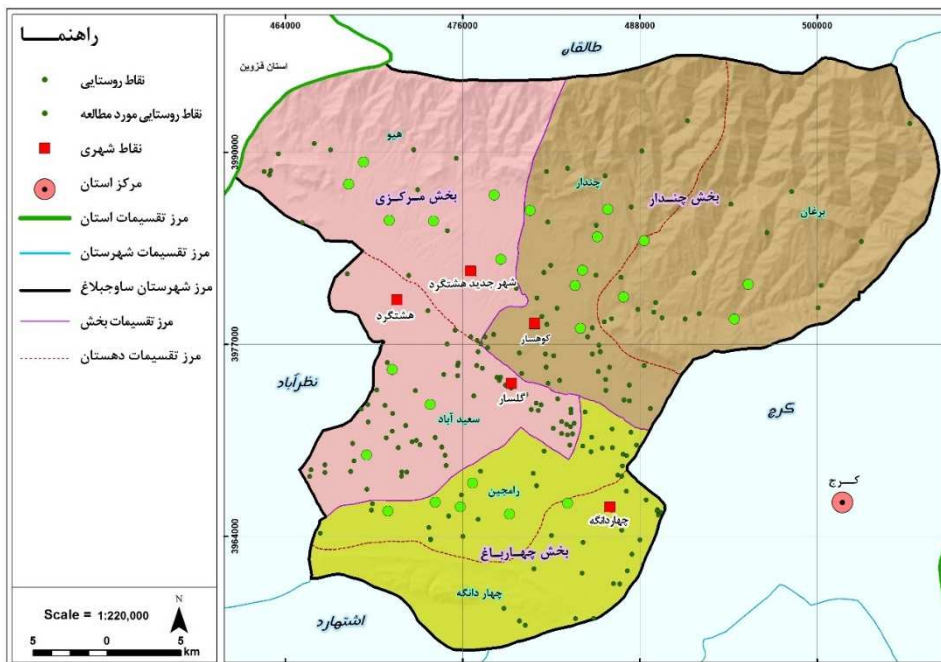
تحقیق حاضر از نظر هدف، جزو تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی و از نظر روش اجرا از نوع تحقیقات پیمایشی است. اطلاعات موردنیاز این پژوهش به دو طریق اسنادی (یعنی مراجعه به مراکز علمی و تحقیقاتی و اسناد کتابخانه‌ای، منابع و مأخذ مرتبط با موضوع تحقیق) و میدانی (یعنی استفاده از ابزارهای مصاحبه و تکمیل پرسشنامه) به‌دست آمده است. جامعه آماری شامل تمامی روستاییان عضو تعاونی‌های تولید کشاورزی در سطح شهرستان ساوجبلاغ و مدیران روستاهای دارای تعاونی‌های کشاورزی (دهیاری/شورای اسلامی) هستند که در مجموع به تعداد ۷۰۸ نفر را شامل شده است. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از روش کوکران به تعداد ۲۵۰ نفر برآورد شد و سپس این افراد به‌صورت تصادفی برای نظرسنجی و تکمیل پرسشنامه انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱. توزیع پرسشنامه برحسب اعضای جامعه آماری

اعضای جامعه	تعداد فراوانی	درصد فراوانی	تعداد پرسشنامه‌ها
روستاییان عضو تعاونی‌های تولید کشاورزی	۶۸۰	۹۶/۰۵	۲۲۲
مدیران روستایی	۲۸	۳/۹۵	۲۸
جمع کل	۷۰۸	۱۰۰	۲۵۰

### محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه در پژوهش حاضر، شامل تمامی نواحی روستایی واقع در شهرستان ساوجبلاغ است که دارای شرکت تعاونی کشاورزی‌اند. بر اساس مطالعات صورت گرفته در این شهرستان تعداد روستاهای برخوردار از شرکت تعاونی کشاورزی برابر با ۲۸ روستا می‌باشد. لازم به ذکر است که شهرستان ساوجبلاغ با وسعتی حدود ۱۰۷۹ کیلومترمربع در غرب استان البرز واقع شده و حدود ۲۰ درصد از وسعت استان را به‌خود اختصاص داده است. موقعیت این شهرستان از شرق با شهرستان کرج، از جنوب با شهرستان نظرآباد و کرج، از غرب با شهرستان آبیک و از شمال با شهرستان طالقان همجوار است (شکل ۱). شهرستان ساوجبلاغ در سرشماری سال ۹۰ از ۳ بخش و ۵ دهستان به نام‌های مرکزی (شامل دهستان‌های هیو و سعیدآباد)، چندار (شامل دهستان‌های چندار و برغان) و چهارباغ (شامل دهستان‌های چهارباغ و رامجین) تشکیل شده است و دارای ۵ شهر به نام‌های هشتگرد، شهر جدید هشتگرد، کوهسار، چهارباغ، سیف‌آباد (گلسار)، ۱۳۰ آبادی و ۷۷ روستا می‌باشد (قاسمی، ۱۳۹۲: ۶۳).



شکل ۱. تقسیمات کشوری شهرستان ساوجبلاغ و موقعیت روستاهای نمونه (منبع: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان البرز)

### یافته‌های تحقیق

#### ۱. وضعیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در شهرستان‌های استان البرز

استان البرز در مجموع دارای ۱۲۴ تعاونی کشاورزی فعال و در حال بهره‌برداری می‌باشد. در جدول (۲) تعداد تعاونی‌های کشاورزی فعال در سطح شهرستان‌های استان البرز با سایر ویژگی‌های این تعاونی‌ها بیان شده است. با بررسی دقیق‌تر هر یک از مقادیر مندرج در این جدول، نتایج زیر قابل ذکر است:

**تعداد و درصد فراوانی شرکت‌ها:** شهرستان ساوجبلاغ از حیث فراوانی شرکت‌های تعاونی کشاورزی در بین شهرستان‌های استان البرز با برخورداری از ۵۶ شرکت تعاونی کشاورزی (۴۵.۲ درصد)، در رتبه اول استان قرار گرفته و دارای بیشترین تعداد شرکت تعاونی در بخش کشاورزی است.

**تعداد اعضای عادی:** در بین ۴ شهرستان استان البرز، بیشترین تعداد اعضا در شرکت‌های تعاونی با ۷۷۱ نفر عضو به شهرستان کرج اختصاص یافته است و پس از آن شهرستان ساوجبلاغ با ۶۸۰ نفر عضو در جایگاه دوم استان قرار دارد. **میزان سرمایه شرکت‌ها:** شهرستان ساوجبلاغ در مقایسه با ۳ شهرستان دیگر استان البرز، با برخورداری از ۸۶۰ میلیون و ۳۷۰ هزار تومان سرمایه اولیه، دارای بیشترین میزان سرمایه است و از این حیث در رتبه اول استان قرار گرفته است و پس از آن شهرستان کرج با ۷۴۰ میلیون و ۳۴ هزار تومان سرمایه اولیه در رتبه دوم قرار دارد.

**اشتغال‌زایی:** به نظر می‌رسد با فزونی سه متغیر مهم در ارتباط با فعالیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی از جمله «تعداد شرکت‌ها» و «اعضای عادی شرکت‌ها» و «سرمایه اولیه شرکت‌ها»، می‌بایست وضعیت اشتغال و فرصت‌های شغلی نیز

افزایش یابد و رتبه آن بهبود یابد. اما با مقایسه مقادیر جدول (۲)، در مورد شهرستان ساوجبلاغ این رویه دیده نمی‌شود، علیرغم اینکه این شهرستان دارای بیشترین تعداد شرکت تعاونی و بیشترین سرمایه اولیه شرکت‌هاست، اما سهم اشتغال‌زایی شرکت‌های ساوجبلاخی در مقایسه با شرکت‌های تعاونی مستقر در شهرستان‌های نظرآباد و کرج که از میزان سرمایه کمتری نسبت به ساوجبلاغ برخوردارند نیز کمتر است. این مقادیر تا حدی گویای آن است که در شهرستان ساوجبلاغ، از تمام ظرفیت‌های شرکت تعاونی بهره‌برداری نشده است. زیرا با برخورداری از امکانات اولیه، سهم اشتغال آن قابل قبول نیست.

جدول ۲. وضعیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در شهرستان‌های استان البرز

شهرستان	فراوانی		عضو عادی			سرمایه (هزار ریال)	اعضا اینترگر	اعضای معلول	اشتغال‌زایی (نفر)
	تعداد	درصد	مرد	زن	جمع				
اشتهارد	۷	۵۶	۳۷	۱۲	۴۹	۴۹۳۵۰	۰	۰	۸۸
ساوجبلاغ	۵۶	۴۵.۲	۴۳۴	۲۴۶	۶۸۰	۸۶۰۳۷۰۰	۲	۰	۱۰۶۱
نظرآباد	۲۴	۱۹.۴	۱۰۳	۷۸	۱۸۶	۲۰۶۴۰۰۰	۵	۰	۲۹۹۹
کرج	۳۷	۲۹.۸	۶۶۷	۱۰۴	۷۷۱	۷۴۰۰۶۳۰	۰	۰	۴۶۶۶
مجموع	۱۲۴	۱۰۰	۱۲۴۱	۴۴۰	۱۶۸۶	۱۸۱۱۷۶۸۰	۷	۰	۸۱۱۴

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان البرز، ۱۳۹۵

## ۲. وضعیت شرکت‌های تعاونی در شهرستان ساوجبلاغ

شهرستان ساوجبلاغ در مجموع دارای ۶۳۶ تعاونی در ۱۰ رشته و گرایش می‌باشد که از این تعداد، برابر با ۲۴۵ تعاونی جزو تعاونی‌های فعال و در حال بهره‌برداری بوده و ۱۹۱ تعاونی باقیمانده نیز جزو تعاونی‌های غیرفعال می‌باشند. در جدول (۳) به بررسی این تعاونی‌ها پرداخته شده است. بر اساس مقادیر مندرج در این جدول، تعاونی‌های دامپروری در مقایسه با سایر تعاونی‌های فعال در شهرستان ساوجبلاغ، بیشترین تعداد تعاونی را با فراوانی ۱۲۳ شرکت به خود اختصاص داده‌اند؛ پس از آن تعاونی‌های خدماتی و صنعتی به ترتیب با فراوانی ۷۹ و ۷۸ در جایگاه دوم و سوم شهرستان قرار گرفتند. در این میان، شرکت‌های تعاونی کشاورزی در جایگاه پنجم شهرستان قرار گرفتند.

## ۳. تعاونی‌های تولید کشاورزی در شهرستان ساوجبلاغ

با بررسی‌های صورت گرفته در زمینه تعداد تعاونی‌های تولید کشاورزی در نواحی روستایی شهرستان ساوجبلاغ مشخص شده که تعداد روستاهایی که دارای تعاونی‌های کشاورزی در این شهرستان هستند برابر با ۲۸ روستا است. به عبارت دیگر از مجموع کل تعداد روستاهای دارای سکنه شهرستان ساوجبلاغ در سال ۱۳۹۰ که به تعداد ۱۳۵ روستا است، برابر با ۲۰.۷۴ درصد از آنها دارای تعاونی کشاورزی‌اند که این تعداد بسیار کم و ناچیز است و به عبارتی بخش قابل توجهی از ساکنان و روستاییان این شهرستان از خدمات بخش تعاونی محروم‌اند که جای تأمل دارد. لازم به ذکر است که در ۲۸ روستای یاد شده، جمعاً ۵۶ تعاونی فعال کشاورزی دایر شده است (جدول ۴).

جدول ۳. وضعیت شرکت‌های تعاونی در شهرستان ساوجبلاغ

تعداد			نام تعاونی / اتحادیه
جمع کل	غیرفعال	فعال	
۶۸	۱۲	۵۶	کشاورزی
۱۵۸	۳۵	۱۲۳	دامپروری
۱۰	۳	۷	معدنی
۱۲۱	۴۳	۷۸	صنعتی
۱۱۸	۳۹	۷۹	تعاونی خدماتی
۱۰۳	۳۴	۶۹	تعاونی مسکن و عمران
۹	۴	۵	تعاونی اعتبار
۲۹	۱۰	۱۹	تعاونی مصرف
۸	۴	۴	تعاونی تأمین نیاز تولیدکنندگان
۱۲	۷	۵	تعاونی تأمین نیاز مصرف‌کنندگان
۶۳۶	۱۹۱	۴۴۵	جمع کل

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان البرز، ۱۳۹۵

جدول ۴. تعداد و توزیع شرکت‌های تعاونی کشاورزی بر حسب تقسیمات شهرستان ساوجبلاغ و سال تأسیس

جمع کل شرکت تعاونی	تعداد شرکت تعاونی بر حسب سال تأسیس				تعداد روستای برخوردار از شرکت تعاونی	تقسیمات دهستان	تقسیمات بخش
	۹۰ - ۹۴	۸۰ - ۸۹	۷۰ - ۷۹	۶۰ - ۶۹			
۴	۲	۲	۰	۰	۴	برغان	چندار
۸	۴	۱	۳	۰	۶	چندار	
۱	۱	۰	۰	۰	۱	چهارباغ	چهارباغ
۱۱	۲	۶	۲	۱	۶	رامجین	
۱۰	۱	۹	۰	۰	۵	سعیدآباد	مرکزی
۲۲	۱۰	۱۲	۰	۰	۶	هیو	
۵۶	۲۰	۳۰	۵	۱	۲۸	جمع کل	

مأخذ: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان البرز، ۱۳۹۵

براساس نتایج جدول (۴) مشخص است که بیشترین تعداد شرکت‌های تعاونی کشاورزی تأسیس شده در روستاهای دهستان هیو استقرار یافته‌اند؛ در حالی که دهستان چهارباغ فقط دارای یک شرکت تعاونی کشاورزی است. علاوه بر آن وضعیت شرکت‌های تعاونی تأسیس شده بر حسب سال تأسیس نشان می‌دهد که در دهه ۶۰ فقط یک شرکت و آن هم در دهستان رامجین تأسیس شده بود. در دهه ۷۰ این رقم به عدد ۵ رسید؛ اما در دهه ۸۰ با اطلاع‌رسانی بخش دولتی و حمایت آن از فعالیت‌های بخش خصوصی در زمینه فعالیت شرکت تعاونی، به‌گونه‌ای رقم خورد که تعداد این شرکت‌ها با رشد فزاینده‌ای روبرو شد و به عدد ۳۰ شرکت رسید. با توجه به اینکه در ۴ سال ابتدای دهه ۹۰، ۲۰



شرکت تعاونی جدید در نواحی روستایی شهرستان ساوجبلاغ تأسیس شده است، می‌تواند بازگوکننده این واقعیت باشد که حضور شرکت‌های تعاونی در رونق بخشیدن به فعالیت‌های بخش کشاورزی در مقایسه با دهه‌های گذشته با رشد چشمگیری مواجه شده و لذا در سال‌های آتی نیز این رشد با شدت بیشتری مواجه خواهد شد. از سوی دیگر می‌توان گفت که ۸۹ درصد از تعداد کل شرکت‌های تعاونی کشاورزی فعال در شهرستان ساوجبلاغ در طی ۱۴ سال اخیر (۹۴ - ۱۳۸۰) تأسیس شده‌اند.

#### ۴. مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان

از مجموع کل تعداد فراوانی پاسخگویان، ۶۰ درصد مرد و ۴۰ درصد زن بوده‌اند. اغلب پاسخگویان در طبقات سنی ۳۰ تا ۳۹ سال با ۲۹/۲ درصد و کمترین آنها در طبقات سنی ۶۰ سال و بیشتر با ۳/۲ درصد قرار گرفته‌اند. میانگین سنی پاسخگویان، ۳۶  $\approx$  ۳۳.۵۷ سال بوده است. اکثر پاسخگویان دارای تحصیلات لیسانس با فراوانی ۲۸ درصد و کمترین آنها با فراوانی ۱۰ درصد دارای تحصیلات زیر دیپلم بوده‌اند. بیشتر پاسخگویان به مشاغل بخش دولتی و خصوصی با ۳۳/۲ درصد فراوانی اشتغال داشتند؛ و کمترین تعداد آنها با فراوانی ۱۴/۴ درصد به مشاغل کارگری و مشاغل آزاد اختصاص یافت.

#### جدول ۵. مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان

متغیر	شاخص	تعداد فراوانی	درصد فراوانی
جنس	مرد	۱۴۹	۶۰
	زن	۱۰۱	۴۰
گروه سنی (سال)	۲۰ تا ۲۹	۶۴	۲۵.۶
	۳۰ تا ۳۹	۷۳	۲۹.۲
	۴۰ تا ۴۹	۵۷	۲۲.۸
	۵۰ تا ۵۹	۲۳	۹.۲
	۶۰ سال و بیشتر	۸	۳.۲
سواد و تحصیلات	زیر دیپلم	۲۵	۱۰
	دیپلم	۶۰	۲۴
	فوق دیپلم	۳۷	۱۴.۸
	لیسانس	۷۰	۲۸
شغل	فوق لیسانس و بالاتر	۳۵	۱۴
	فعالیت‌های کشاورزی	۶۹	۲۷.۶
	کارگری و مشاغل آزاد	۳۶	۱۴.۴
	کارمندان بخش دولتی و خصوصی	۸۳	۳۳.۲
	بیکار، خانه‌دار، درآمد بدون کار	۵۰	۲۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

### ۵. فعالیت‌های شرکت تعاونی کشاورزی و برانگیختن اشتیاق زنان روستا برای کارآفرینی

معمولاً در جوامع روستایی وضعیت اشتغال زنان به‌گونه‌ای است که به‌عنوان کمک و همراهی با همسر در فعالیت‌های روستا از آن یاد می‌شود و به‌عنوان اشتغال مجزا از خانه و همسر نیست. بخشی از این روند به فرهنگ و دیدگاه سنتی حاکم بر کالبد بسته و محدود روستا مرتبط است که در آن گفته می‌شود زنان می‌بایست به فعالیت‌های اصلی خانه نظیر پخت‌وپز، نظافت منزل، رسیدگی به تربیت فرزندان پرداخته و در صورت امکان بخشی از فعالیت‌های کشاورزی را تا محدوده خانه انجام دهند. لذا، چنین طرز تلقی سبب شده تا انگیزه زنان روستا برای کارآفرینی کاهش یابد و سرکوب شود. اما امروزه با افزایش آگاهی و بالا رفتن سطح عمومی سواد و تحصیلات در بین روستاییان، همگان بر نقش تأثیرگذار و بی‌بدیل زنان در عرصه اقتصاد و کارآفرینی اشاره دارند و نیروی کار زنان و دختران روستا را به‌عنوان یکی از اهرم‌های رشد و توسعه اقتصادی روستا به‌شمار می‌آورند. در این میان تشویق و ایجاد انگیزه در بین آنان برای خلق فرصت‌های شغلی جدید در کالبد روستا چیزی نیست که به راحتی و در مدت زمان بسیار کوتاهی بوجود آید. اما نقش شرکت‌های تعاونی در این زمینه بسیار حساس و مهم است و آنها می‌توانند با برگزاری دوره‌های آموزشی رایگان و همگانی در روستا، به تشریح موفقیت‌های کسب شده توسط زنان روستایی در اقصی نقاط ایران و جهان پرداخته و باعث افزایش سطح آگاهی‌های عمومی ساکنان محلی شده و فرهنگ سنتی و ایزوله شده روستا را با شرایط کنونی جامعه تطبیق دهند و شرایط را به‌گونه‌ای رقم زنند که از اشتغال زنان روستایی چه در داخل خانه و چه در خارج از آن، حمایت‌های همه‌جانبه‌ای از طرف خانواده و جامعه ایجاد شود.

اما نتایج نظرسنجی‌های به‌دست آمده از پاسخگویان در جدول (۶) نشان می‌دهد که اغلب آنان با فراوانی ۵۴.۴ درصد اذعان داشتند که شرکت تعاونی در برانگیختن اشتیاق زنان روستا برای کارآفرینی مثل کارگاه‌های کوچک تولیدی نقشی چندانی نداشته و یا تاکنون اثرات چشمگیری از این رویه دیده نشده است. البته برخی از پاسخگویان دلایل زیر را برای بی‌تأثیر بودن نقش شرکت تعاونی در برانگیختن اشتیاق زنان روستایی برای کارآفرینی مطرح کردند:

- تعداد اندک زنان عضو شرکت تعاونی؛
  - تبلیغات بسیار کم شرکت تعاونی در این زمینه؛
  - عدم برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی مختص زنان و دختران روستا؛
  - دعوت نکردن از زنان روستاهای دیگر برای تشریح فعالیت‌های کارآفرینی خود برای زنان این روستا.
- ناگفته نماند که برخی دیگر از پاسخگویان اذعان داشتند که و همچنین ایجاد اشتغال و درآمد برای زنانی که عضو تعاونی هستند (مثل پرورش گل و گیاهان آپارتمانی، پرورش زعفران و قارچ خوراکی و...)، سایر زنان روستا نیز برای عضویت در شرکت تعاونی ترغیب شدند.

جدول ۶. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با نقش شرکت تعاونی در برانگیختن اشتیاق زنان روستا برای کارآفرینی

گویه	بلی	خیر	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۹۵	۱۳۶	۱۹	۲۵۰
درصد فراوانی	۳۸	۵۴.۴	۷.۶	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

## ۶. شرکت تعاونی کشاورزی و جذب نیروی کار زنان روستا

اگر بخواهیم روستاها به رشد و توسعه‌یافتگی برسند و ساکنان آنها چه زن و چه مرد زمزمه مهاجرت به شهرها را در سر نداشته باشند، باید به توانها و قابلیت‌های روستا توجه نمود و با اهمیت دادن به فعالیت‌های بخش کشاورزی، فرصت‌های شغلی متعددی را برای ساکنان روستا فراهم نمود. به نظر محقق یکی از زمینه‌های مناسب برای گسترش فرصت‌های شغلی که می‌تواند با حمایت شرکت‌های تعاونی انجام شود، توجه به صنایع تبدیلی و بسته‌بندی محصولات است که با جذب سرمایه‌گذاران و حمایت بخش دولتی می‌توان به این مهم دست یافت و برای تعداد زیادی از ساکنان محلی شغل ایجاد نمود. علاوه بر این، تولید و عرضه صنایع دستی در غالب انواع مشاغل خانگی می‌تواند به اشتغالزایی زنان و دختران بینجامد. اما با بررسی‌های میدانی محقق در روستاهایی که دارای شرکت تعاونی کشاورزی بودند مشخص شد که به دلیل کم‌توجهی به مشاغل تولیدی کوچک و کارگاهی زودبازده در سطح شهرستان ساوجبلاغ، نیروی کار زنان و دختران روستا در شرکت‌های تعاونی کشاورزی به کار گماشته نشدند و یا تعداد آنها بسیار اندک بوده است. حتی در نظرسنجی‌های به دست آمده از پاسخگویان در جدول (۷) مشخص شد که اغلب آنان با فراوانی ۵۴٫۸ درصد اذعان داشتند که شرکت تعاونی کشاورزی در جذب نیروی کار زنان روستا تاکنون نقش بسیار ناچیز داشته‌اند. به عقیده برخی از پاسخگویان، شرکت‌های تعاونی از زنانی حمایت می‌کنند که سرمایه اولی برای راه‌اندازی کسب و کار را داشته باشند؛ در غیر این صورت تمایل چندانی برای حمایت از ایده‌های نو را ندارند.

جدول ۷. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با نقش شرکت تعاونی کشاورزی در جذب نیروی کار زنان روستا

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۵۸	۷۹	۷۴	۳۱	۸	۰	۲۵۰
درصد فراوانی	۲۳٫۲	۳۱٫۶	۲۹٫۶	۱۲٫۴	۳٫۲	۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

برای شناسایی وضع فعالیت زنان روستاهای مورد مطالعه که شامل متغیرهایی نظیر جمعیت زنان ۱۰ ساله و بیشتر، زنان شاغل و زنان بیکار است، می‌بایست از اسناد و مدارک منتشر شده در این زمینه استفاده نمود تا برخی از تغییر و تحولات درباره اشتغال زنان، قابل ردیابی و ارزیابی باشد. لذا، معتبرترین این اسناد، آمارهای منتشر شده توسط مرکز آمار ایران است که در این بخش از تحقیق، براساس نتایج سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ این مرکز انجام شد و نتایج مطالعات برحسب تقسیمات سه‌گانه بخش «چندار»، «چهارباغ» و «مرکزی» به ترتیب ارائه شد.

**وضع فعالیت زنان در روستاهای بخش چندار:** براساس استخراج آمار جمعیت زنان فعال اقتصادی برای هر یک از

روستای مورد مطالعه در بخش چندار که در جدول (۸) به آن پرداخته شده است، این نتایج بدست آمد:

– جمعیت زنان شاغل در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ فقط در ۴ روستای «ولیان»، «خوروین»، «ازنق» و «آجین دوجین» با کاهش روبرو بوده است. در حالی که در سایر روستاهای مورد مطالعه آمار جمعیت زنان شاغل از رشد نسبتاً خوبی برخوردار بوده و این نشان می‌دهد که با افزایش فعالیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در روستا برای

اشتغال زنان نیز فرصت‌های بیشتری فراهم شده است. برای مثال در روستای «سرهه» که در سال ۱۳۸۵ فاقد زنان شاغل بود در سال ۱۳۹۰ دارای ۱۸ زن شاغل بوده است. علاوه بر این، روستا «ولیان» که دارای بیشترین تعداد شرکت تعاونی کشاورزی است، آمار اشتغال زنان این روستا در مقایسه با سایر روستاهای بخش چندار در مراتب بالاتری قرار دارد. این مسئله می‌تواند گویای آن باشد که نقش و تأثیر شرکت‌های تعاونی کشاورزی در جذب نیروی کار زنان روستا کاملاً مشهود و ملموس است و قابل انکار نیست.

- جمعیت زنان بیکار در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در روستاهای «برغان»، «باغبان کلاچی»، «آغشت»، «بانو صحرا»، «ولیان»، «خوروین» و «آرده» افزایش یافت و این به دلیل افزایش تعداد زنان تحصیلکرده روستا می‌باشد که فرصت‌های مناسبی برای اشتغال آنها در روستا فراهم نیست.

- به‌طور کلی نتایج مطالعات نشان می‌دهد که جمعیت زنان فعال اقتصادی (مجموع زنان شاغل + زنان بیکار) در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در اغلب روستاهای مورد مطالعه افزایش یافت و فقط در ۲ روستای «ازنق» و «آجین دوجین» با کاهش روبرو بوده است.

- با محاسبه شاخص درصد نرخ فعالیت زنان در روستاهای بخش چندار مشخص شد که مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در اغلب روستاهای مورد مطالعه با رشد افزایشی مطلوبی همراه بوده است؛ و فقط در ۲ روستای «ازنق» و «آجین دوجین» با کاهش روبرو بوده است. علاوه بر این روستای سرهه در سال ۱۳۹۰ دارای بالاترین نرخ فعالیت زنان برابر با ۳۰ درصد بوده است؛ این رقم در سال ۱۳۸۵ برابر با صفر بوده است.

جدول ۸. وضع فعالیت زنان روستاهای بخش چندار در طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

نام دهستان	نام روستا	۱۳۸۵					۱۳۹۰				
		جمعیت زنان	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان شاغل	جمعیت زنان بیکار	نرخ فعالیت زنان <sup>۰</sup>	جمعیت زنان	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان شاغل	جمعیت زنان بیکار	نرخ فعالیت زنان <sup>۰</sup>
برغان	برغان	۱۸۷	۱۷۲	۸	۰	۴۶۵	۱۵۹	۱۳۸	۱۳	۵	۱۳۰۴
	باغبان کلاچی	۳۵	۳۰	۲	۰	۶۶۷	۶۵	۵۳	۹	۲	۲۰۷۵
	آغشت	۹۳	۸۲	۳	۰	۳۶۶	۲۲۴	۱۹۶	۱۰	۱	۵۶۱
	سرهه	۶۷	۶۷	۰	۰	۰	۶۱	۶۰	۱۸	۰	۳۰
چندار	بانو صحرا	۲۳۹	۱۹۴	۹	۰	۴۶۴	۲۷۹	۲۳۱	۱۲	۸	۸۶۶
	ولیان	۵۵۱	۴۷۵	۳۰	۱	۶۵۳	۴۶۲	۴۱۰	۲۹	۵	۸۲۹
	خوروین	۴۰۸	۲۳۹	۲۰	۰	۵۹۰	۴۰۶	۳۴۳	۱۶	۸	۷
	ازنق	۱۱۵	۹۲	۳	۱	۴۳۵	۱۳۰	۹۸	۱	۰	۱۰۲
	آجین دوجین	۲۶۶	۲۱۸	۱۳	۱	۶۴۲	۲۹۸	۲۴۷	۱۰	۰	۴۰۵
	آرده	۳۵۰	۳۰۵	۲۱	۱	۷۲۱	۳۰۷	۲۶۴	۲۳	۴	۱۰۲۳

مأخذ: مرکز آمار ایران و <http://rdcir.ir>

\* محاسبات محقق

وضع فعالیت زنان در روستاهای بخش چهارباغ: براساس استخراج آمار جمعیت زنان فعال اقتصادی برای هر یک از روستای مورد مطالعه در بخش چهارباغ که در جدول (۹) به آن پرداخته شده است، این نتایج بدست آمد:

- جمعیت زنان شاغل در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ فقط در روستای «اغلان‌تپه» با کاهش روبرو بوده است. در

حالی که در سایر روستاهای مورد مطالعه آمار جمعیت زنان شاغل از رشد نسبتاً خوبی برخوردار بوده است. برای مثال این عدد در روستای قوه از ۳۳ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۷۳ نفر در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. همچنین این رقم در روستای لشکرآباد از ۴۳ نفر به ۱۰۵ نفر رسیده است که این در نوع خود شاید یک رکورد و یا موفقیت محسوب شود که در طی ۵ سال برای این تعداد از زنان روستا فرصت شغلی ایجاد شود. علاوه بر این، در روستا «اغلان تپه» که بیشترین تعداد شرکت تعاونی کشاورزی را دارد، آمار اشتغال زنان در مقایسه با سایر روستاهای بخش چهارباغ چندان قابل توجه نیست. به طوری که آمار اشتغال زنان در سال ۱۳۹۰ برای روستای «لشکرآباد» با یک شرکت تعاونی بسیار بیشتر از روستای «اغلان تپه» است و عدد ۱۰۵ نفر را نشان می‌دهد که رقم بسیار بالایی در مقایسه با سایر روستاها درباره اشتغال زنان است.

- جمعیت زنان بیکار در سال ۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در روستاهای «اغلان تپه»، «رامجین» و «لشکرآباد» افزایش یافت و این به دلیل افزایش تعداد زنان تحصیلکرده روستا است که فرصت‌های مناسبی برای اشتغال آنها در روستا فراهم نیست.
- به طور کلی نتایج مطالعات نشان می‌دهد که جمعیت زنان فعال اقتصادی (مجموع زنان شاغل + زنان بیکار) در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در اغلب روستاهای مورد مطالعه افزایش یافته است. برای مثال جمعیت زنان فعال اقتصادی در روستای قوه از ۴۵ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۸۲ نفر در سال ۱۳۹۰ افزایش یافت. این رقم در مورد روستای لشکرآباد از ۴۳ نفر به ۱۲۰ نفر افزایش یافت. این اعداد و ارقام به خوبی نشان می‌دهد که تعداد زنان فعالی که دارای مشاغل رسمی هستند و یا به دنبال مشاغل رسمی می‌گردند در حال افزایش است. بخشی از این افزایش آمار و ارقام به دلیل تأسیس و فعالیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در این روستاست.
- با محاسبه شاخص نرخ فعالیت زنان در روستاهای بخش چهارباغ مشخص شد که مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در روستاهای «رامجین»، «قوه» و «لشکرآباد» افزایش یافت. این موضوع نشان می‌دهد زنان به مرور زمان جایگاه اقتصادی مهمتری را در روستا کسب نموده‌اند و فعالیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در این راستا بی‌تأثیر نبوده است.

جدول ۹. وضع فعالیت زنان روستاهای بخش چهارباغ در طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

نام دهستان	نام روستا	۱۳۸۵					۱۳۹۰				
		جمعیت زنان	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان شاغل	زنان بیکار	نرخ فعالیت زنان°	جمعیت زنان	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان شاغل	زنان بیکار	نرخ فعالیت زنان°
رامجین	اغلان تپه	۶۷۷	۵۲۶	۲۵	۰	۴.۷۵	۶۳۷	۵۲۴	۱۵	۵	۳.۸۲
	آقچه حصار	۴۹۱	۳۹۹	۱۳	۱۵	۷.۰۲	۶۴۷	۵۳۵	۱۷	۴	۳.۹۳
	رامجین	۹۱۹	۷۵۱	۲۰	۱	۲.۸۰	۹۸۹	۷۸۴	۲۳	۱۰	۴.۲۱
	زکی آباد	۵۰۱	۴۲۷	۹	۲	۲.۵۸	۵۷۹	۴۹۵	۱۲	۰	۲.۴۲
	قوه	۹۹۳	۷۸۲	۳۳	۱۲	۵.۷۵	۹۹۷	۸۰۱	۷۳	۹	۱۰.۲۴
	لشکرآباد	۲۲۲۷	۱۸۱۸	۴۳	۰	۲.۳۷	۲۹۴۲	۲۳۷۴	۱۰۵	۱۵	۵.۰۵

مأخذ: مرکز آمار ایران و <http://rdcir.ir>

\* محاسبات محقق

- وضع فعالیت زنان در روستاهای بخش مرکزی: براساس استخراج آمار جمعیت زنان فعال اقتصادی برای هر یک از روستای مورد مطالعه در بخش مرکزی که در جدول (۱۰) به آن پرداخته شده است، این نتایج به‌دست آمد:
- جمعیت زنان شاغل در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در ۳ روستای «شلمزار»، «عرب‌آباد» و «کوشگذر» با کاهش روبرو بوده است. در حالی که در سایر روستاهای مورد مطالعه آمار جمعیت زنان شاغل رشد نسبتاً خوبی داشته است. برای مثال این عدد در روستای «هیو» از ۱۴۰ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۱۸۷ نفر در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است. همچنین این رقم در روستای سعیدآباد از ۳۲ نفر به ۷۰ نفر رسیده است. علاوه بر این در روستاهایی نظیر «خور» و «هیو» که دارای بیشترین تعداد شرکت تعاونی کشاورزی هستند، آمار اشتغال زنان در مقایسه با سایر روستاهای بخش مرکزی در مراتب بالاتری قرار دارد. این مسئله می‌تواند گویای آن باشد که نقش و تأثیر شرکت‌های تعاونی کشاورزی در جذب نیروی کار زنان روستا کاملاً مشهود و ملموس است و قابل انکار نیست.
  - جمعیت زنان بیکار در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در همه روستاهای مورد مطالعه بخش مرکزی ساوجبلاغ افزایش یافته است. با توجه به اینکه آمار زنان شاغل در این روستاها با افزایش خوبی مواجه بوده است؛ به‌نظر می‌رسد که افزایش فرصت‌های شغلی به‌دلیل زیاد بودن تقاضای افراد جویای کار، چندان جوابگو نیست.
  - به‌طورکلی نتایج مطالعات نشان می‌دهد که جمعیت زنان فعال اقتصادی (مجموع زنان شاغل + زنان بیکار) در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۵ در اغلب روستاهای مورد مطالعه افزایش یافته است. برای مثال جمعیت زنان فعال اقتصادی در روستای هیو از ۱۴۹ نفر در سال ۱۳۸۵ به ۲۴۱ نفر در سال ۱۳۹۰ افزایش یافت. این رقم در مورد روستای قاسم‌آباد بزرگ از ۶۶ نفر به ۱۴۳ نفر و برای روستای فشند از ۶۰ نفر به ۱۰۸ نفر افزایش یافت.
  - با محاسبه شاخص نرخ فعالیت زنان در روستاهای بخش مرکزی مشخص شد که مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در روستاهای «سعیدآباد»، «قاسم‌آباد بزرگ»، «عرب‌آباد»، «فشند» و «هیو» افزایش یافت. برای مثال در روستای فشند برابر با ۵.۴۴ درصد بر نرخ فعالیت زنان افزوده شده است. این رقم برای روستاهای دیگر نظیر سعیدآباد، قاسم‌آباد بزرگ و هیو به‌ترتیب برابر با ۳.۴۶ درصد، ۳.۰۲ درصد و ۲.۱۸ درصد بوده است.

جدول ۱۰. وضع فعالیت زنان روستاهای بخش مرکزی در طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰

نام دهستان	نام روستا	۱۳۸۵					۱۳۹۰				
		جمعیت زنان شاغل	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان	نرخ فعالیت زنان <sup>۰</sup>	جمعیت زنان بیکار	جمعیت زنان شاغل	زنان ۱۰ ساله و بیشتر	جمعیت زنان	نرخ فعالیت زنان <sup>۰</sup>	
سعیدآباد	سرخاب	۱۱۵۸	۹۲۷	۲۵	۴	۳۰۱۳	۱۰۳۶	۲۷	۳	۲۹۰	
	سعیدآباد	۱۰۶۴	۸۹۳	۳۲	۲	۳۸۱	۱۰۷۳	۷۰	۸	۷۰۳۷	
	قاسم‌آباد بزرگ	۱۷۹۸	۱۴۸۱	۶۱	۵	۴۴۶	۱۹۱۲	۹۶	۴۷	۷۴۸	
هیو	خور	۲۱۹۶	۱۸۸۱	۱۲۶	۳۱	۸۳۵	۱۹۷۳	۱۲۹	۳۲	۸۱۶	
	شلمزار	۶۷۷	۵۸۱	۳۲	۳	۶۰۲	۵۸۹	۱۱	۱۱	۳۷۴	
	عرب‌آباد	۲۵۶	۲۳۵	۱۶	۰	۶۸۱	۲۴۲	۱۴	۶	۸۲۶	
	فشند	۹۴۸	۸۲۴	۵۹	۱	۷۰۲۸	۸۴۹	۹۳	۱۵	۱۲۰۷۲	
	کوشگذر	۲۴۸	۲۰۴	۱۳	۱	۶۸۶	۱۷۱	۸	۱	۵۲۶	
	هیو	۴۰۱۹	۳۵۰۷	۱۴۰	۹	۴۰۲۵	۳۷۴۹	۱۸۷	۵۴	۶۴۳	

مأخذ: مرکز آمار ایران و <http://rdcir.ir>

\* محاسبات محقق

## ۷. شرکت تعاونی کشاورزی و جذب زنان تحصیلکرده روستا

فقدان برنامه‌ریزی‌های مناسب ملی، منطقه‌ای و محلی دولت در بخش کشاورزی و عدم حمایت کامل و پایدار از جامعه کشاورزان و روستاییان سبب شده تا شرکت‌های تعاونی کشاورزی نیز نتوانند موفق عمل کنند. در حال حاضر، تعداد دانشجویان و فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی در جای‌جای کشورمان بسیار قابل توجه بوده و در این میان آمار فارغ‌التحصیلان زن در رشته‌های گوناگون کشاورزی، رقم بسیار بالایی است، اما عملاً بیکاری و نداشتن شغل متناسب با رشته دانشگاهی به‌عنوان یکی از معضلات جامعه امروز ایران شناخته شده است. از آنجایی که ارتباط معنادار بین نیاز نیروی انسانی در بخش‌های سه‌گانه صنعت، کشاورزی و خدمات با متقاضیان ورود به دانشگاه‌های کشور برقرار نیست، لذا؛ بیکاری فارغ‌التحصیلان که روزه‌روز بر تعداد آنها افزوده می‌شود، امری بدیهی است. در حالی که شرکت‌های تعاونی کشاورزی این پتانسیل را دارند که در این موضوع ورود پیدا کرده و با ابداعات و خلاقیت‌های مدیران خود در عرصه تولید محصولات کشاورزی و حتی سرمایه‌گذاری برای فراوری مواد اولیه و راه‌اندازی صنایع تبدیلی و بسته‌بندی محصولات، به جذب نیروهای تحصیلکرده در روستاها و فراهم کردن زمینه‌های خوداشتغالی و کارآفرینی اقدامات مؤثری انجام دهند. اما ظاهراً چنین تحرکاتی در روستاهای شهرستان ساوجبلاغ تحقق پیدا نکرده و بسیاری از فارغ‌التحصیلان زن در روستاها یا بیکارند و یا به مشاغل خدماتی در شهرهای اطراف که بعضاً با تحصیلات‌شان غیرمرتبط است روی آورده‌اند.

جدول ۱۱. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با نقش شرکت تعاونی کشاورزی در جذب زنان تحصیلکرده روستا

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۶۰	۷۷	۴۸	۴۶	۱۵	۴	۲۵۰
درصد فراوانی	۲۴	۳۰.۸	۱۹.۲	۱۸.۴	۶	۱.۶	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

## ۸. تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در کاهش مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها

معمولاً فقدان فرصت‌های شغلی متنوع در روستا، سبب مهاجرت افراد و مخصوصاً جوانان تحصیلکرده به شهرهای اطراف می‌شود که ظهور این حرکات جمعیتی عموماً در مردان روستا که نقش سرپرست خانوار را برعهده دارند بیشتر دیده می‌شود. از آنجایی که مردان در مقایسه با زنان با محدودیت‌های کمتری در خانواده مواجه‌اند، لذا، برای مهاجرت‌شان به خارج از روستا، اما و اگرهای کمتری شنیده می‌شود و موانع کمتری بر سر راه مهاجرت‌شان پیش می‌آید. در حالی که مهاجرت زنان و دختران روستا به نواحی شهری برای به‌دست آوردن شغل، عموماً با مخالفت و محدودیت خانواده همراه است. این موضوع در بسیاری از روستاهای منطقه مورد مطالعه نیز عیناً وجود داشته است. به‌طوری که عدم جذب و به‌کارگیری نیروی کار زنان تحصیلکرده در روستاهای شهرستان ساوجبلاغ در مهاجرت آنها به‌طور انفرادی و یا همراه با سایر اعضای خانوار برای کسب جایگاه شغلی به شهرهای اطراف تأثیر چندانی نداشته است. در این میان فعالیت‌های شرکت تعاونی کشاورزی نیز به‌گونه‌ای نبوده که با خلق فرصت‌های شغلی، مانع از مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها شود؛ از سوی دیگر، باید اشاره کرد که مهاجرت زنان تحصیلکرده

روستایی به شهرها در مقایسه با مردان زیاد نیست و ریشه در فرهنگ و نحوه نگرش جوامع روستایی با کار زنان دارد. اما یکی از دلایل مهاجرت‌های اتفاق افتاده زنان (حتی همان تعداد اندک مهاجران) را نیز می‌توان به دلیل کم‌توجهی مدیران شرکت‌های تعاونی به نیروی کار زنان مرتبط دانست. حتی در نظرسنجی‌های به‌دست آمده از پاسخگویان در جدول (۱۲) مشخص شد که اغلب آنان با فراوانی ۴۳.۶ درصد اذعان داشتند که شرکت تعاونی کشاورزی در کاهش مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها تأثیر بسیار کمی داشته است.

جدول ۱۲. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در کاهش مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۱۰۹	۶۲	۵۰	۲۳	۲	۴	۲۵۰
درصد فراوانی	۴۳.۶	۲۴.۸	۲۰	۹.۲	۰.۸	۱.۶	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

#### ۹. تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در افزایش درآمد زنان روستا

اگر فعالیت‌های شرکت‌های تعاونی کشاورزی به‌گونه‌ای باشد که در فرایند تولید محصولات کشاورزی، فرآوری و بسته‌بندی و عرضه محصولات اولیه و ثانویه به بازار تقاضا، عملکرد موفقی داشته و بتواند اشتیاق و انگیزه روستاییان را برای عضویت در شرکت تعاونی افزایش دهد و به همین نسبت سرمایه اولیه شرکت‌ها افزایش یابد، می‌تواند در خلق فرصت‌های شغلی بیشتر برای زنان روستا اقدام نماید و در بهبود معیشت آنان اقدامات مؤثری انجام دهد. در این میان شرکت‌های تعاونی فعال در نواحی روستایی شهرستان ساوجبلاغ توانسته‌اند از زمان تأسیس و عضوگیری، در بهبود معیشت و درآمد اعضای خود از جمله زنان، تأثیرگذار باشند اما این تأثیر چندان قابل توجه نبوده است. به‌طوری که در نظرسنجی‌های به‌دست آمده از پاسخگویان در جدول (۱۳) مشخص شد که اغلب آنان با فراوانی ۸۰.۸ درصد اذعان داشتند که شرکت تعاونی کشاورزی در افزایش درآمد زنان روستا تأثیر متوسط و پایین‌تر از آن داشته است.

جدول ۱۳. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در افزایش درآمد زنان روستا

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۲۹	۶۹	۱۰۴	۳۲	۶	۱۰	۲۵۰
درصد فراوانی	۱۱.۶	۲۷.۶	۴۱.۶	۱۲.۸	۲.۴	۴	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

#### ۱۰. تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در فراهم‌سازی امکانات مورد نیاز برای اشتغال زنان روستا

یکی اصلی‌ترین نقش‌های شرکت تعاونی کشاورزی، فراهم کردن نهاده‌های کشاورزی، دسترسی راحت‌تر کشاورزان و کارآفرینان روستا از جمله زنان به امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و حتی اعطای تسهیلات مالی و اعتباری برای راه‌اندازی کسب و کار در کالبد روستاست. در مورد اشتغال زنان روستا به‌نظر می‌رسد که شرکت تعاونی کشاورزی تا



حدی توانسته شرایط اولیه اشتغال زنان روستا را فراهم کند. شاید در این زمینه تنگناها و مشکلاتی هم بر سر راه شرکت‌های تعاونی برای حمایت از اشتغال زنان وجود داشته باشد اما بسیاری از پاسخگویان اذعان داشته‌اند که حمایت‌های شرکت تعاونی روستای‌شان مسبب اصلی کسب و کارشان بوده است و از این بابت خرسند بودند. حتی در نظرسنجی‌های به‌دست آمده از پاسخگویان در جدول (۱۴) مشخص شد که اغلب آنان با فراوانی ۴۰.۴ درصد به تأثیر متوسط شرکت تعاونی کشاورزی در فراهم‌سازی امکانات مورد نیاز برای اشتغال زنان روستا اشاره کردند.

جدول ۱۴. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در فراهم‌سازی امکانات مورد نیاز برای اشتغال زنان

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۲۲	۸۴	۱۰۱	۳۳	۴	۶	۲۵۰
درصد فراوانی	۸.۸	۳۳.۶	۴۰.۴	۱۳.۲	۱.۶	۲.۴	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

#### ۱۱. نقش شرکت تعاونی کشاورزی در ایجاد اشتغال متناسب با دانش و توانمندی زنان روستا

اغلب زنان روستاهای شهرستان ساوجبلاغ تحصیلات بالاتر از دروهای راهنمایی و دیپلم ندارند، اما توانمندی‌ها و قابلیت‌های آنان در انجام مشاغل کشاورزی و فعالیت‌های مکمل آن نظیر تولید مواد لبنی (دوغ، ماست، پنیر و کشک) و تولید انواع صنایع دستی بسیار زیانزد است. از این رو شرکت‌های تعاونی کشاورزی تا حدی توانسته‌اند از این قابلیت‌های زنان در جهت توانمندی و شکوفایی بیشتر آنها بهره برده و شرایط اولیه را برایشان فراهم کنند. البته این حمایت‌ها خیلی قابل توجه نبوده است؛ به‌طوری‌که در نظرسنجی‌های به‌دست آمده از پاسخگویان در جدول (۱۵) مشخص شد که فقط ۳۶.۸ درصد از آنها اذعان داشته‌اند که نقش شرکت تعاونی کشاورزی در ایجاد اشتغال متناسب با دانش و توانمندی زنان روستا در حد متوسط بوده است. درحالی‌که ۵۲.۴ درصد دیگر به نقش کم و خیلی کم شرکت تعاونی اشاره کردند و فقط ۹.۲ درصد به نقش زیاد شرکت تعاونی اشاره کردند.

جدول ۱۵. فراوانی آراء پاسخگویان در ارتباط با نقش شرکت تعاونی کشاورزی در ایجاد اشتغال متناسب با دانش و توانمندی زنان

گویه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع
تعداد فراوانی	۲۶	۱۰۵	۹۲	۲۳	۰	۴	۲۵۰
درصد فراوانی	۱۰.۴	۴۲	۳۶.۸	۹.۲	۰	۱.۶	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۶

#### بحث و نتیجه‌گیری

به‌غیر از نتایج به‌دست آمده از ابزار پرسشنامه و داده‌های منتشر شده از سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰، داده مناسب و باکیفیت دیگری که نشان دهد میزان اشتغال زنان روستایی و همچنین زنان تحصیل‌کرده روستاهای مورد مطالعه در سال‌های قبل و بعد از تأسیس شرکت تعاونی چگونه بوده است، به‌دست نیامد. اما آنچه که در بررسی یافته‌های میدانی این پژوهش مشخص شد، بدین شرح است:

– محاسبه شاخص درصد نرخ فعالیت زنان، در روستاهای بخش چندار، نشان می‌دهد که مقدار این شاخص در سال

۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در اغلب روستاهای مورد مطالعه با رشد افزایشی مطلوبی همراه بوده است؛ و فقط در ۲ روستای «ازنق» و «آجین دوجین» با کاهش روبرو بوده است. علاوه بر این روستای سرهه در سال ۱۳۹۰ دارای بالاترین نرخ فعالیت زنان به میزان ۳۰ درصد بوده است؛ این رقم در سال ۱۳۸۵ برابر با صفر بوده است.

- محاسبه شاخص نرخ فعالیت زنان در روستاهای بخش چهارباغ، نشان می‌دهد که مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در روستاهای «رامجین»، «قوهه» و «لشکرآباد» افزایش یافت. این موضوع نشان می‌دهد زنان به مرور زمان جایگاه اقتصادی مهمتری را در روستا کسب نموده‌اند و فعالیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در این راستا بی‌تأثیر نبوده است.

- محاسبه شاخص نرخ فعالیت زنان در روستاهای بخش مرکزی، نشان می‌دهد که مقدار این شاخص در سال ۱۳۹۰ در مقایسه با سال ۱۳۸۵ در روستاهای «سعیدآباد»، «قاسم‌آباد بزرگ»، «عرب‌آباد»، «فشند» و «هیو» افزایش یافت. برای مثال در روستای فشند برابر با ۵۴٪ درصد بر نرخ فعالیت زنان افزوده شده است. این رقم برای روستاهای دیگر نظیر سعیدآباد، قاسم‌آباد بزرگ و هیو به ترتیب برابر با ۳۴٪ درصد، ۳۰٪ درصد و ۲۱٪ درصد بوده است.

اما داده‌های بدست آمده فوق به‌طور واضح و ملموس نشان نمی‌دهد که تأثیر شرکت‌های تعاونی در افزایش شاخص نرخ فعالیت زنان چگونه بوده است. علاوه بر مستندات میدانی فوق، از نتایج بدست آمده از ۶ گویه مرتبط با اثرات تأسیس شرکت‌های تعاونی کشاورزی بر میزان اشتغال زنان روستا، مشخص شد که میانگین وزنی اغلب این گویه‌ها کمتر از حد متوسط بوده است و این نشان می‌دهد که نقش شرکت‌های تعاونی کشاورزی در اشتغال زنان خیلی محسوس و پررنگ نبوده است. اما در بین بیشترین و کمترین مقادیر بدست آمده، مشخص شد که گویه «شرکت تعاونی کشاورزی و جذب زنان تحصیلکرده روستا» با کسب میانگین وزنی ۳۱٪ در رتبه اول قرار گرفته است. همچنین میانگین وزنی گویه «تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در کاهش مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها» ۱۹٪ به دست آمده که مقدار آن از مقادیر میانگین سایر گویه‌ها بسیار کمتر است. اما برای ارزیابی فرضیه تحقیق و اینکه تفاوت معنادار بین گویه‌های مذکور وجود دارد، از آزمون آماری «خی‌دو» استفاده شد. بر این اساس دو فرضیه  $H_0$  و  $H_1$  بدین شرح ارائه گردید:

- فرضیه  $H_0$ : بین ایجاد تعاونی‌های تولید کشاورزی و افزایش اشتغال زنان در محدوده مورد مطالعه رابطه وجود ندارد.
- فرضیه  $H_1$ : بین ایجاد تعاونی‌های تولید کشاورزی و افزایش اشتغال زنان در محدوده مورد مطالعه رابطه وجود دارد.

جدول ۱۶. محاسبات آزمون آماری خی‌دو برای آزمون فرضیه تحقیق

سطح معناداری Sig. Asymp	درجه آزادی	آماره آزمون خی دو ( $\chi^2$ )	گویه
۰/۰۰۰	۴	۷۲/۱۲	شرکت تعاونی کشاورزی و جذب نیروی کار زنان روستا
۰/۰۰۰	۴	۹۰/۵۶	شرکت تعاونی کشاورزی و جذب زنان تحصیلکرده روستا
۰/۰۰۰	۴	۲۰۰/۵۸	تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در کاهش مهاجرت زنان تحصیلکرده روستا به شهرها
۰/۰۰۰	۴	۱۷۱/۸۷	تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در افزایش درآمد زنان روستا
۰/۰۰۰	۴	۲۰۳/۱۷	تأثیر شرکت تعاونی کشاورزی در فراهم‌سازی امکانات مورد نیاز برای اشتغال زنان روستا
۰/۰۰۰	۴	۲۱۱/۲۸	نقش شرکت تعاونی کشاورزی در برگزاری کلاس‌های آموزشی برای اشتغال زنان روستا
۰/۰۰۰	۴	۱۶۸/۸۰	نقش شرکت تعاونی کشاورزی در تقویت احساس خوداتکایی و خودباوری زنان روستا
۰/۰۰۰	۴	۱۶۴/۲۰	نقش شرکت تعاونی کشاورزی در ایجاد اشتغال متناسب با دانش و توانمندی زنان روستا

مأخذ: محاسبات محقق

بر اساس محاسبات انجام شده در نرم‌افزار آماری SPSS (جدول ۱۶) که در سطح خطای فرض ۰/۰۵ می‌باشد، مقدار آماره  $\chi^2$  دو برای هر یک از گویه‌های موردنظر محاسبه شد. از آنجایی که مقدار آماره  $\chi^2$  دو برای هر یک از گویه‌ها از مقدار موجود در جدول استاندارد شده این آزمون که برابر با ۹/۴۸۸ می‌باشد، بیشتر است و سطح معناداری Sig. بدست آمده هم بسیار کمتر از ۰/۰۵ بوده و در حد صفر می‌باشد، بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که فرضیه  $H_0$  رد و فرضیه  $H_1$  (فرضیه محقق)، تأیید می‌گردد. با جمع‌بندی نتایج این آزمون می‌توان گفت: بین ایجاد تعاونی‌های تولید کشاورزی و افزایش اشتغال زنان در محدوده مورد مطالعه رابطه وجود دارد. اگرچه فرضیه فوق تأیید شده است اما نباید این مسئله را به فراموشی سپرد که نقش و اثرات شرکت تعاونی در ایجاد اشتغال، افزایش درآمد و کاهش مهاجرت زنان روستا، در حد کم بوده است و می‌بایست برای افزایش آن برنامه‌ریزی کرد. برای مثال برخی از مهمترین پیشنهادهایی که می‌توان برای افزایش اشتغال زنان روستا در نظر گرفت عبارتند از:

- ✓ اعطای تسهیلات کم بهره و وام‌های قرض‌الحسنه به زنان کارآفرین که بتوانند برای خود و تعداد دیگری از زنان روستا، اشتغال ایجاد کرده و به درآمدزایی منجر گردد؛
- ✓ معافیت‌های مالیاتی برای زنان کارآفرینی که بتوانند با مدیریت مجموعه کارگاهی خود از مهاجرت سایر زنان و خانواده‌هایشان به شهرها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم جلوگیری کنند؛
- ✓ حمایت شرکت‌های تعاونی از طرح‌های توجیهی زودبازده که به سرمایه‌های اندکی نیاز دارد، اما می‌تواند برای حداقل بین ۱ تا ۷ نفر از زنان روستایی اشتغال ایجاد کند؛
- ✓ ارائه مشاوره و کمک به ارتقای بهره‌وری، آموزش‌های عمومی، تخصصی، کارآفرینی، مهارت و کارآموزی به زنان روستایی تحصیلکرده به صورت رایگان؛ چنین حمایت‌هایی می‌تواند زمینه‌های کارآفرینی را در میان آنان زنده کند.

### کتابشناسی

۱. احمدی، غلامرضا (۱۳۹۵)، بررسی نقش شرکت تعاونی کشاورزی در توانمندسازی زنان روستایی در استان مازندران، همایش ملی نقش زنان در توسعه پایدار، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان، آذرماه؛
۲. ازکیا، مصطفی (۱۳۸۲)، تحلیل مبانی و نظریه‌های نظام بهره‌برداری و روند تحول آنها با تأکید بر جامعه روستایی، مجموعه مقالات اولین همایش نظام بهره‌برداری کشاورزی در ایران، ۱۰ - ۹ دی ماه، تهران؛
۳. انصاری، حمید (۱۳۷۴)، مبانی تعاون، انتشارات دانشگاه پیام‌نور؛
۴. آسایش، حسین و قنبری، نوذر (۱۳۸۵)، مقدمه‌ای بر اقتصاد روستایی ایران، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه؛
۵. ده حقی، سمیه؛ چیدری، محمد و صدیقی، حسن (۱۳۹۳)، نقش تعاونی‌های کشاورزی در توانمندسازی اجتماعی زنان روستایی استان تهران، فصلنامه تعاون و کشاورزی، دوره ۳، شماره ۱۱، پاییز؛
۶. صالحین، شهرزاد (۱۳۸۲)، نحوه صرف وقت زنان روستایی، فصلنامه علمی پژوهشی مرکز مطالعات و تحقیقات زنان (پژوهش زنان)، دوره ۱، شماره ۷ (فصل پاییز)؛
۷. صمدی، علی (۱۳۸۹)، بررسی راه‌های توسعه کارآفرینی در بخش تعاون و عوامل مؤثر بر آن در استان همدان، تهران، وزارت تعاون، واحد تحقیقات، آموزش و ترویج؛
۸. طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۳)، نقش تعاونی‌های تولیدی در توسعه مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، سال ۳۰، شماره ۴۹؛

۹. فمی، حسین شعبانعلی؛ خانی، فضیله؛ چوپچیان، شهلا و رستمی، فرحناز (۱۳۸۷)، تحلیل عوامل اقتصادی مؤثر بر عملکرد تعاونی‌های زنان در ایران، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۱، شماره ۶۶ (زمستان):
۱۰. نصیری، اسماعیل (۱۳۸۹)، آثار تشکیل تعاونی‌های تولید کشاورزی بر بهبود شاخص‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا: مطالعه موردی روستاهای شهرستان زنجان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۳، شماره ۳، فصل پاییز؛
۱۱. نوری، سیده‌ایته‌اله و علی‌محمدی، نرگس (۱۳۸۸)، تحلیلی بر فعالیت‌های اقتصادی زنان روستایی (مطالعه موردی: منطقه پراآن - شهرستان اصفهان)، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۰، شماره پیاپی ۳۴، شماره ۲ (فصل تابستان)؛
۱۲. نیک‌یار، سیدطهماسب (۱۳۸۲)، بررسی اثرات گسترش شرکت‌های تعاونی در ایجاد اشتغال با تأکید بر فارغ‌التحصیلان دانشگاهی بیکار استان تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران؛
۱۳. یعقوبی‌فرانی، احمد؛ حسین‌نیا، غلامحسین؛ معتقد، مهسا و زلیخایی، لیلا (۱۳۹۳)، کارکردهای بخش تعاون در تسهیل اشتغال زنان دانش‌آموخته کشاورزی شهرستان همدان، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال سوم، شماره ۹، فصل بهار؛
14. Alonso, N. & Trillo, D. (2014), Women, rural environment and entrepreneurship, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 161, p: 149 – 155;
15. Altman, Morris (2015), Cooperative organizations as an engine of equitable rural economic development, *Journal of Co-operative Organization and Management*, V 3, Issue 1, PP 14-23;
16. Bhuimail, A. & Sampa, P (2005), Development of Rural Women through Education and Empowerment. Delhi, Abhijeet Pub, p 320;
17. Champko, N. (2006), *Cooperatives Group Work*. Cambridge: Harvard University;
18. Fairbairn, B., June, B., & Murray, F., (2003), *Co-operatives and Community Development: Economics in Social Perspective*. Centre for the Study of Co-operatives. Saskatoon, Saskatchewan, pp. 254-255;
19. Harper, D. (2010), "The Critical Factors for the Success of Cooperatives and Other Groups." Washington DC, Vol, 52, pp.223-240;
20. Masoud Samian; Saadi, Heshmatollah; Asadi, Masoud; Mirzaei, Khalil & Soleymani, Ateieh (2017), The role of fishing cooperatives on social – Economic and cultural development of rural areas of Bord Khun city of Bushehr, Iran, *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*, 16(2), PP:178-183;
21. Mehta, A. and Chandra Mehta, M (2011), Rural Women Entrepreneurship in India: Opportunities and challenges, *International Conference on Humanities, Geography and Economics*, p: 313-315;
22. Prakash, D. (2003), Rural womens, food security & agricultural cooperatives. Paper presented at the 4th Asian-African international conference on women in agricultural cooperatives in Asia and Africa;
23. Woldu, T., Tadesse, F., & Waller, M. K. (2013), Women's participation in agricultural cooperatives in Ethiopia. Published by International Food Policy Research Institute (IFPRI) and Ethiopian Development Research Institute (EDRI). Retrieved from <http://www.ifpri.org/publication/women-s-participation-agricultural-cooperatives-Ethiopia>;
24. Zaymel, G. (2005), *Cooperatives and Local Development*. New York: Macmillan.